

Międzynarodowa Komisja Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem
Internationale Kommission zum Schutz der Oder gegen Verunreinigung
Mezinárodní komise pro ochranu Odry před znečištěním

WROCŁAW 2024

HAVARIJNÍ PLÁN ODRY

OBSAH

I.	ČÁST	3
1.	ÚVOD	3
2.	ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ	3
3.	SEZNAM OBJEKTŮ A OBLASTÍ VYŽADUJÍCÍCH ZVLÁŠTNÍ OCHRANU	5
4.	SEZNAM POTENCIÁLNÍCH ZDROJŮ HAVARIJNÍHO ZNEČIŠTĚNÍ.....	6
5.	DOKUMENTACE HAVÁRIÍ, UDÁLOSTÍ A JEJICH HODNOCENÍ.....	6
6.	POSTUPY PŘI VZNIKU HAVÁRIE NEBO UDÁLOSTI.....	7
7.	DOPORUČENÍ.....	7
8.	PŘÍLOHY.....	8
II.	ČÁST	9
1.	MEZINÁRODNÍ VAROVNÝ A POPLACHOVÝ PLÁN ODRY.....	9

I. ČÁST

1. ÚVOD

Řeka Odra patří s plochou povodí 124 144 km² ¹k významným vodním tokům střední Evropy. Největší část rozlohy povodí 86% leží na území Polské republiky, území 6% leží na území České republiky a 8% leží na území Německa. V povodí se nachází množství významných měst a průmyslových center, která mohou svými stálými emisemi nebo emisemi při haváriích velmi negativně ovlivnit řeku Odru, Štětínský zaliv a následně Baltské moře.

V minulosti si ochranu území před znečištěním zajišťovaly jednotlivé země samostatně a ochrana vod byla řešena zákony státu a bilaterálními mezinárodními dohodami. Od uzavření dohody o Mezinárodní komisi pro ochranu Odry před znečištěním v roce 1996 je tento úkol plněn společně třemi sousedícími státy v povodí Odry. Tato dohoda měla velký vliv na postupné zlepšování kvality vody v řece Odře a také na vzájemnou spolupráci a informovanost sousedních států. Přes veškerá zdokonalení však bude i v budoucnu existovat nebezpečí vzniku přeshraniční havárie, která může způsobit nejen akutní škody v povodí Odry, ale ohrozit i to, čeho bylo až doposud dosaženo. Aby bylo možno podobným potenciálním katastrofám zabránit resp. minimalizovat jejich nebezpečné následky, je v povodí Odry potřebná společná přeshraniční spolupráce.

Předkládaný přeshraniční havarijní plán představuje v širokém kontextu přeshraničního krizového řízení jeho nepostradatelnou součást a významný milník.

Pro „připravenost na krizové situace“ je nutno ve všech stěžejních oblastech vytvořit jak technologické, tak organizační základy. Za tím účelem je I. část Havarijního plánu zaměřena především na technická a organizační preventivní opatření a nezbytnou dokumentaci pro účinné zdolávání havárií v povodí Odry, zatímco II. část tvoří Mezinárodní varovný a poplachový plán Odry, jehož aktualizace proběhla v roce 2023.

Cílem havarijního plánu je především pragmatický a informativní přehled (evidence) nejvýznamnějších opatření k prevenci závažných havárií a jejich zvládnutí, a tím dosažení maximálně možné úrovně prevence vzniku havárie.

Předpokladem k tomu je vytvoření prostředí vzájemné důvěry a spolupráce, aby byly státy v případě vzniku havárie schopny účinně a rychle zasáhnout.

2. ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

Právní základ pro přeshraniční Havarijní plán v povodí Odry tvoří především Dohoda o Mezinárodní komisi pro ochranu Odry před znečištěním ze dne 11. dubna 1996, dále jen MKOOpZ. Dále byla použita legislativa EU zakotvená ve Směrnici SEVESO a Směrnici 2000/60/ES Evropského parlamentu a Rady z 23. října 2000, ustavující rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky, dále jen Rámcová směrnice o vodní politice.

¹ Všechny číselné údaje vypočteny na základě datových fondů MKOOpZ, stav: leden 2022

V současné době se dostávají do popředí plány povodí, které jsou podle Rámcové směrnice o vodní politice v šestiletých plánovacích cyklech zpracovávány pro celá povodí. V rámci EU začala realizace prvního plánu rokem 2010 a v současné době jsme v plánovacím období 2022 až 2027. Opatření uvedená v plánech jsou zaměřena na zlepšení kvality vody ve vodních tocích, na zajištění výпустí stacionárních zdrojů a na zvládnutí rizik spojených s povodněmi, ale havarijní události jako jednorázové události nejsou předmětem řešení a plány je neřeší nebo řeší velmi okrajově. Aspekty ze zmíněných legislativních úprav, jež jsou významné pro Havarijní plán, jsou ošetřeny v následujících ustanoveních:

- V dohodě o MKOOpZ strany stanovily, že bude Komise navrhnout zejména preventivní opatření a opatření ke zvládnutí mimořádného znečištění vod, a že vypracuje jednotný poplachový a varovný systém, který bude na základě zkušeností aktualizovat (Čl. 2, odst. 1), písmeno h) Dohody o MKOOpZ).
- Pro výše uvedená opatření budou využity přehledy bodových zdrojů znečištění vod a přehledy plošných zdrojů znečištění, které budou uspořádány podle odvětví a nejdůležitějších druhů znečištění (Čl. 2, odst. 1), písmeno a) Dohody o MKOOpZ).
- Rámcová směrnice o vodní politice ukládá provedení nezbytných opatření, jejichž cílem je předcházení znečištění vod, a sice zpracování příslušných programů zaměřených na předcházení havarijnímu znečištění vod. V Příloze VI Rámcové směrnice o vodní politice je uveden seznam opatření, která mají být zahrnuta do programů opatření. Jsou to opatření uložená směrnicemi uvedenými v části A této Přílohy, mimo jiné:
 - 1) Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2012/18/EU o kontrole nebezpečí závažných havárií s přítomností nebezpečných látek a o změně a následném zrušení směrnice Rady 96/82/ES (Seveso III);
 - 2) Směrnicí 2011/92/EU Evropského parlamentu a Rady o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí ve znění Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/52/EU;
 - 3) Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2010/75/EU o průmyslových emisích (integrované prevenci a omezování znečištění) – IED.

Z analýzy Dohody o MKOOpZ a Rámcové směrnice o vodní politice vyplývá, že přeshraniční Havarijní plán by měl obsahovat:

- 1) Přehled bodových zdrojů potenciálního havarijního znečištění:
 - 1.1. podniky s velkým nebo zvýšeným rizikem výskytu závažné průmyslové havárie a ostatní, které mohou způsobit následky uvedené v Příloze VI Směrnice SEVESO III;
 - 1.2. liniové zdroje potenciálních havarijních znečištění (např. potrubí ropných látek a plynová potrubí);
 - 1.3. dopravní zdroje v dopravě nebezpečných látek (automobilová a železniční doprava, vnitrozemská plavba);
- 2) stanovení druhů ohrožení vyžadujících zásah záchranných služeb (v případě hydrofobních látek);

- 3) stanovení druhů ohrožení vyžadujících dynamický monitoring a správní rozhodnutí (v případě hydrofilních látek nebo plyných oblaků);
- 4) navrhované lokality zásahových prostorů a zásahových úseků pro potřeby účinného provádění záchranných akcí při chemické a ekologické havárii;
- 5) analýza a závěry týkající se součinnosti institucí a orgánů zodpovědných za předcházení a likvidaci havarijních znečištění vod;
- 6) použité techniky a technologie při likvidaci havarijních znečištění vod;
- 7) poplachové procedury a vzory formulářů týkající se havarijního znečištění vod;
- 8) scénáře havarijních znečištění vod a procedury vedení záchranných akcí se zohledněním záchranných zásahů v chráněných oblastech (např. Natura 2000).

Přílohy k „Havarijnímu plánu Odry“ tvoří dohodnuté mapy a registry chráněných území.

3. SEZNAM OBJEKTŮ A OBLASTÍ VYŽADUJÍCÍCH ZVLÁŠTNÍ OCHRANU

Úspěšné zvládnutí havárií v povodí Odry vyžaduje kromě analýzy a identifikace potenciálních možností vzniku havárie resp. zdrojů havarijního znečištění (viz kap. 4) v první řadě také přehled zvláště citlivých oblastí hydrologického systému, jako jsou např. místa odběru vody, rekreační a koupací vody nebo přírodní rezervace a chráněná území, aby bylo možno v případě havárie co nejúčinněji minimalizovat její dopady.

Z toho důvodu byla provedena inventarizace významných chráněných oblastí a objektů v povodí Odry. V případě výskytu havárie budou tyto seznamy využity k přednostnímu přijímání ochranných opatření.

Byly zpracovány následující seznamy:

- oficiálně vymezené přírodní chráněné oblasti, včetně oblastí ochrany druhů a stanovišť a ochrany populací ptáků vyskytujících se na území EU,
- oficiálně vymezené rekreační a koupací vody,
- jiné významné objekty nebo určitá místa, která z nějakého závažného důvodu vyžadují zvláštní ochranu.

Spadají sem pouze území a objekty, které v případě znečištění mohou ohrozit zdraví obyvatelstva nebo biologickou rozmanitost či životní prostředí.

Podrobný přehled chráněných území a objektů vyžadujících zvláštní ochranu je uveden v druhé aktualizaci Plánu mezinárodní oblasti povodí Odry pro plánovací cyklus 2022-2027 (2. aktualizace Plánu MOPO). Jejich lokalizace je znázorněna v mapových přílohách A4 až A6 k 2. aktualizaci Plánu MOPO 2022, které tvoří rovněž přílohu k tomuto dokumentu. Podrobný přehled všech objektů a chráněných území je součástí národních plánů povodí jednotlivých smluvních států MKOOpZ, které byly publikovány na internetových stránkách příslušných orgánů (viz tabulka II.10.1 2. aktualizace Plánu MOPO 2022).

Důležité je zajištění kontroly těchto objektů a oblastí v souladu s národními havarijními plány. V případě výskytu havárie např. v území vyhrazeném pro odběr vody (bez ohledu na to, jakého je druhu) je nutno neprodleně reagovat.

Registry chráněných území jsou znázorněny na následujících mapách v přílohách (zahrnuto do IIa Plánu MOPO 2022):

- 3.1. Vodní útvary vyhrazené pro odběr vody pro lidskou spotřebu dle č.7 Rámcové směrnice o vodní politice

Mapa A4 2. aktualizace Plánu MOPO 2022 (příloha 1)

- 3.2. Vodní útvary k rekreaci nebo území vyhrazená jako rekreační vody a vody ke koupání, oblasti citlivé na živiny.

Mapa A5 2. aktualizace Plánu MOPO 2022 (příloha 2)

- 3.3. Oblasti vymezené pro ochranu ptáků, stanovišť nebo druhů a volně žijících ptáků.

Mapa A6 2. aktualizace Plánu MOPO 2022 (příloha 3)

4. SEZNAM POTENCIÁLNÍCH ZDROJŮ HAVARIJNÍHO ZNEČIŠTĚNÍ

Ke stanovení nezbytných preventivních opatření a opatření k odstraňování následků havárií je nutné provést celkovou analýzu potenciálu rizik nebo havárií v povodí Odry.

Práce byly proto na počátku zaměřeny na analýzu aktuálního stavu existujícího potenciálu rizik, aby bylo možno odhadnout potenciální ohrožení jakosti vod havarijním znečištěním.

K tomu bylo nutné sestavit přehled různých potenciálních průmyslových zdrojů havarijního znečištění v povodí Odry. Jako společný základ byla při inventarizaci použita klasifikace nebezpečných zařízení podle směrnice SEVESO III, průmyslových zařízení klasifikovaných podle EHK OSN a závodů patřících do skupiny ostatních potenciálních činitelů havarijního znečištění. Potenciální zdroje znečištění jsou rozděleny na zařízení, která musí splňovat pouze základní povinnosti a na závody, které kvůli přítomnosti velkého množství znečišťujících látek musí splňovat rozšířené povinnosti vyplývající z této směrnice.

- 4.1. Seznam potenciálních zdrojů havarijního znečištění

Mapa potenciálních zdrojů havarijního znečištění (příloha 4)

Mapa potrubí a komunálních ČOV (příloha 5)

5. DOKUMENTACE HAVÁRIÍ, UDÁLOSTÍ A JEJICH HODNOCENÍ

Průběh, příčiny a následky událostí a havárií, k nimž došlo od poslední porady pracovní skupiny G3 se vždy projednávají na následující poradě pracovní skupiny G3.

Seznam havárií a událostí hlášených v souladu s MVPPO, který je zpracován formou zprávy v rámci pracovní skupiny G3 a pravidelně doplňován pro následující vykazovaná období, se předkládá vedoucím delegací MKOOpZ ke schválení.

6. POSTUPY PŘI VZNIKU HAVÁRIE NEBO UDÁLOSTI

Výskytu havárií nebo událostí s únikem závadných látek a odpadních vod nelze i přes rozsáhlá preventivní opatření zabránit, proto je nutno plánovat opatření k jejich zdolávání. Opatření ke zdolávání havárií nebo událostí organizují a zajišťují v souladu s platnou národní legislativou příslušné krizové orgány jednotlivých členských států. Snahou opatření je zajistit, aby havárie nebo události neměly dopad na území sousedního státu, případně aby dopad byl minimální. K tomuto účelu byly na Odře a na jejich významných přítocích vybudovány a vybaveny přeshraniční havarijní profily, jejichž seznam je uveden v přílohách 6 a 7.

Komunikaci mezi státy o haváriích a událostech v povodí Odry zajišťují Mezinárodní hlavní varovné centrály, jejichž seznam včetně kontaktů je uveden v části II. A to v Mezinárodním varovném a poplachovém plánu Odry.

7. DOPORUČENÍ

Závažné průmyslové havárie, ke kterým došlo v minulosti, prokázaly, že jejich následky nekončí na státních hranicích. Z toho vyplývá, že čistě národní prevence havárií není postačující, nýbrž vyžaduje přeshraniční koordinaci. Jen tak lze dosáhnout rovnocenné úrovně ochrany v celém povodí.

Důležitý je rovněž poznatek, že havarijní znečištění vod z menších zařízení může být příčinou závažných havárií.

V současnosti je tato nutnost zakotvena v právních požadavcích Evropské unie. Svědčí o tom mezi jinými ustanovení článku 11 (3) I Rámcové směrnice o vodní politice.

Opatření k prevenci havárií, resp. opatření ke zvládnutí ohrožení by proto měla obsahovat veškerá potřebná strategická a podstatná opatření:

- k prevenci a omezení významných úniků znečišťujících látek z technických zařízení a jiných potenciálních zdrojů,
- jakož i k ochraně lidí, zvířat, životního prostředí, majetku a popř. jiných chráněných hodnot v případě výskytu havárie.

Na tomto základě pak lze pro konkrétní povodí plánovat technická a organizační bezpečnostní opatření, nezbytná k zajištění účinného zvládnutí ohrožení.

V povodí Odry došlo během povodně v roce 1997 k četným kontaminacím. Z tohoto důvodu byla opatření k ochraně průmyslových zařízení před povodněmi klasifikována jako zvláště prioritní a byla k nim vyvinuta adekvátní harmonizovaná základní doporučení (viz <http://mkoo.pl/Grf/pdf/8CZ.pdf>)

Za další důležité zdroje informací lze v této souvislosti považovat rovněž bezpečnostní a technická pravidla, vypracovaná jinými říčními komisemi (viz mimo jiné

“Katalog opatření k zamezení havarijního znečištění vod v povodí Labe”

https://www.ikse-mkol.org/cz/publikace?tx_reintdownloadmanager_dmfilesearch%5Bdownloaduid%5D=743&cHash=7ece9d7d340a9fe99a14fda6accce079 ,

“Transboundary accident prevention and control in the Danube river basin”

https://www.icpdr.org/sites/default/files/nodes/documents/icpdr_apc_public_report_a4_v1_2c_web.pdf ,

nebo příručku zpracovanou EHK OSN týkající se nakládání s flotační hlušinou (Tailing Management Facilities) “Safety guidelines and good practices for tailings management facilities”

https://unece.org/DAM/env/documents/2014/TEIA/Publications/1326665_ECE_TMF_Publication.pdf).

8. PŘÍLOHY

Příloha 1: Chráněné oblasti I: Území pro odběr vody určené k lidské spotřebě podle čl. 7 směrnice 2000/60/ES

Příloha 2: Chráněné oblasti II: Rekreační a koupací vody, oblasti citlivé na živiny

Příloha 3: Chráněné oblasti III: Oblasti vymezené pro ochranu stanovišť nebo druhů a pro ochranu ptáků

Příloha 4: Mapa potenciálních zdrojů havarijního znečištění. Závody podle směrnice SEVESO, průmyslová zařízení klasifikovaná podle EHK OSN a závody patřící do skupiny ostatních potenciálních činitelů havarijního znečištění

Příloha 5: Mapa potrubí a komunálních ČOV

Příloha 6: Havarijní profily

Příloha 7: Mezinárodní havarijní profily

Příloha 8: Seznam státních institucí

II. ČÁST

1. Mezinárodní varovný a poplachový plán Odry

(Poznámka: Tento plán byl aktualizován k 25. květnu 2023 a je nedílnou součástí Havarijního plánu Odry)